

DUBROVAČKI KONZULAT NA MALTI

ILIJA MITIĆ

Dubrovački konzuli kao organi Senata za održavanje veze sa stranim vlastima, služili su za zaštitu interesa dubrovačkih trgovaca i plovidbe i kao važan izvor političkih informacija. Posije potresa 1667. g., a naročito u toku XVIII. stoljeća, ponovo se podiže dubrovačka trgovina, a time i pomorstvo, pa to zahtjeva povećanje broja dubrovačkih konzulata, tako da je Dubrovačka republika u XVIII. stoljeću imala oko 50 konzulata u raznim lukama i trgovačkim centrima.¹ Dubrovački su konzuli većinom bili osobe iz mjesta, gdje se imao osnovati konzulat, te su tako dobro poznavali prilike svog mjesta, a kako su bili imućni ljudi, imali su većinom dobre veze s mjesnim vlastima, što je koristilo Republici. Osim konzula nailazimo u dubrovačkoj konzularnoj službi i na vicekonzule, koji su bili lično podređeni i odgovorni konzulu. Praksa dubrovačke konzularne službe poznavala je također i institut upravitelja konzulata (tzv. *administratore del consolato*), koji su djelovali na obalama sjeverne Afrike.²

Položaj otoka Malte bio je važna tačka dubrovačke trgovine. Dubrovački brodovi na putu za luke zapadnog dijela Sredozemnog mora, kao i za one sjeverne Afrike, sklanjali su se od nevremena te uzimali hranu i vodu na otoku Malti. U XVIII. stoljeću, kad su se velike sile borile za prevlast na Sredozemnom moru, Malta je po svom položaju bila veoma važan izvor političkih informacija. Osobita je važnost Malte za Dubrovačku republiku zbog trgovanja sa sjevernom Afrikom. Interese Republike u sjevernoj Africi zastupali su uglavnom holandski konzuli, koji su održavali veze s Republikom pretežno preko Malte i tamošnjeg dubrovačkog konzula. Dubrovački brodovi služili su se otokom Maltom kao pomoćnom lukom, a vrlo su malo trgovali s tim otokom, snabdjevajući ga katkad potrebnom hranom i ostalim proizvodima, a s otoka su ponekad donosili sol u Dubrovnik. Nesigurnost plovidbe uz obale sjeverne Afrike dovodili su često puta dubrovačke

¹ Vidi »O dubrovačkoj diplomaciji« B. Krizman, Zagreb 1951. g. (str. 126-132).

² Vidi »Pokušaj osnivanja dubrovačkog konzulata u Zagrebu« B. Krizman, Hrvatsko kolo, br. 4, god. 1950.

brodove u opasan položaj, jer su bili napadani od tamošnjih gusara, koji su brodove pljačkali i plijenili, a posadu odvodili u ropstvo. Takva nesigurnost ometala je dubrovačku trgovinu u tom dijelu Sredozemnog mora. To je bio jedan od glavnih uzroka, zbog kojega je Republika još mnogo prije osnivanja konzulata uspostavila vezu s Maltom preko raznih tamošnjih dopisnika, dok konačno nije uspostavila i svoj konzulat na tom otoku — godine 1744.

Prema tome Malta je za Dubrovčane prije svega prolazna stanica na morskom putu za Srednji i Zapadni Mediteran, a tek sekundarno je ona i trgovačko tržište.

Oko 140 godina prije osnivanja konzulata nailazimo na razna dopisivanja Dubrovačkog Senata pojedinim osobama na Malti, kao i pisma s Malte Dubrovačkom Senatu.

Pregledajući arhivski materijal, nailazimo na pismo upućeno 18. X. 1603. godine nekom Angelu Giangradiju na Malti, u kome ga moli dubrovački Senat, da priloženo pismo preda Velikom meštru malteškog reda (poglavaru Malte).³ Dubrovačka republika, odnosno Senat, bio je uvijek zahvalan onim osobama, koje su štatile interese Republike i dostavljale Senatu tražene informacije. Mario Medini davao je Republici mnoge informacije o kretanju brodova i trgovine, pa mu dubrovački Senat za sve usluge zahvaljuje posebnim pismom.⁴ U važnijim pitanjima od osobitog značaja za Republiku obraćao se Senat lično Velikom meštru na Malti, tražeći njegovu zaštitu. Jednom prilikom, kada neki trgovci s Malte nijesu platili veću količinu voska, koju su kupili u Dubrovniku, Senat se obraća posebnim pismom Velikom meštru, tražeći naplatu duga.⁵ Kako su dubrovački brodovi plovili po svim dijelovima Sredozemnog mora, a u XVII. vijeku u većem broju trguju i s obalama sjeverne Afrike, naročito s Aleksandrijom, Tunisom i Tripolisom, nailazimo na jedno pismo upućeno Velikom meštru na Malti (23. VIII. 1682. godine), u kome Senat moli, da se dubrovačkom kapetanu Orebiću izda dopuštenje, odnosno jedna vrsta posaporta, koja bi mu služila, da ne bude smetan od malteških brodova prilikom trgovanja po Levantu, naročito s Aleksandrijom.⁶

Povećanje dubrovačke trgovine koncem XVII. i početkom XVIII. vijeka na svim pomorskim putovima po Sredozemnom moru djelovalo je, da je dubrovački Senat osjetio potrebu, da na tom otoku — Malti — uspostavi svoj konzulat, jer opseg trgovine nije mogao biti zadovoljen održavanjem veze samo preko pojedinih dopisnika na tom otoku.

Nije bio samo interes Dubrovačke republike da uspostavi svoj konzulat na Malti, jer se u isto vrijeme javlja i potreba otoka Malte, da otvori svoj konzulat u Dubrovniku. Iz pisma upućenog od du-

³ Lettere di ponente, sv. 9. str. 49. (Državni arhiv Dubrovnik, kao i sve ostale signature za ovu radnju).

⁴ Idem, sv. 50. str. 260

⁵ Idem, sv. 55. str. 224.

⁶ Idem, sv. 33. str. 41.

brovačkog Senata (30. X. 1743. godine) Velikom meštru na Malti vidimo, da Senat daje pristanak na izbor Paganija s Malte za malteškog konzula u Dubrovniku. U samom pismu, ističe se, da za otvaranje tog konzulata u Dubrovniku Republika pokazuje osobitu pažnju, koju ima prema Velikom meštru na Malti.⁷

Neposredno iza toga spominje se dubrovački konzulat na Malti, koji je djelovao skoro neprekidno od 1744. godine pa do pada Republike. Služeći se materijalom iz Dubrovačkog arhiva nalazimo, da su kroz navedeno razdoblje zastupali interese Republike četiri konzula.⁸ Navedena četiri dubrovačka konzula na Malti bili su isključivo Maltežani, koji su se prije imenovanja za dubrovačke konzule istakli svojim radom za interese Republike, njezine trgovine i pomoraca, a osim toga bili su ljudi vješti trgovačkim poslovima. Ti konzuli nijesu vršili samo svoju konzularnu, već su često imali i druge dužnosti. Konzuli Filippo Grasso i Giuseppe Crenna bili su ujedno konzuli Dubrovačke republike i konzuli Republike Venecije.⁹ Ovo je jedna interesantna pojava u dubrovačkoj konzularnoj službi, kada se ima u vidu vjekovna suprotnost između te dvije pomorske republike na Jadranskom moru. Konzul Antonio Poupieques bio je ujedno i lučki kapetan na Malti te je tim položajem mogao lakše pomoći dubrovačkoj trgovini, što i sam ističe u pismu upućenom dubrovačkom Senatu 1773. godine.¹⁰

U načelu Senat je birao svoje konzule na temelju natječaja većinom glasova. Tako imenovani konzuli morali su naknadno biti priznati od Vlade, kod koje su bili imenovani, u formi službenog priznanja, tzv. »exeqvatura«. Prilikom postavljanja konzula on bi primio od Senata instrukcije, patentno pismo i pečat konzulata, a bio je ovlašten, da djeluje na području svog konzularnog okruga. Konzul je bio u stalnoj pismenoj vezi sa Senatom, preko Malog vijeća. Sve to ide u opće usvojena načela o imenovanju konzula. Osnovne karakteristike dubrovačke konzularne službe ne razlikuju se od karakteristika svojstvenih toj službi ostalih tadašnjih evropskih država.

Ipak u biranju dubrovačkih konzula na Malti ima jedan izuzetak, jer je imenovanje tog konzula vršio Veliki meštar Malte, uz naknadni pristanak dubrovačkog Senata. Tako nalazimo, da se poslije smrti dubrovačkog konzula na Malti Filippa Grassa (1755. godine) obraća pismom dubrovačkom Senatu Giuseppe Crenna, navodeći da je izabran od Velikog meštra za konzula Republike Venecije, kao i za dubrovačkog konzula, te preporučuje dubrovačkom Senatu, da se prihvati ovaj njegov izbor za konzula Dubrovačke republike na Malti.¹¹ Senat u

⁷ Idem, sv. 58. str. 189.

⁸ Konzuli su: Filippo Grasso, od 1744.—1754. g., Giuseppe Crenna od 1755.—1765. g., Antonio Poupieques od 1766.—1798. g., Francesco Zaccario Zamit od 1800.—1806. g.

⁹ Lettere di levante, sv. 17. str. 163.

¹⁰ ASMM (Acta Santa Maria Maggiore), ser. 92., 3131., str. 14.

¹¹ Idem, ser. 69., 3108 str. 103. »...per la morte seguita tempo fa dal fu console Fillippo Grasso, essendo io stato della clemenzia di S. A. Principe di Malta

svom odgovoru obavještava Crennu, da priznaje njegovo imenovanje za konzula Republike na Malti, izvršeno od strane Velikog meštra.¹² Interesantno je također napomenuti, da se konzul Crenna zahvalio na dužnosti konzula (1766. godine), zbog bolesti i da je svoje odricanje od te dužnosti dao na ruke Velikog Meštra.¹³ Pismom od 24. III. 1766. godine Antonio Poupelques, koji još tada nije bio konzul, javlja dubrovačkom Senatu da se konzul Crenna odrekao konzulata na ruke Velikog meštra i da se Veliki meštar udostojio izabrati njega za konzula Dubrovačke republike, te se nada, da će moći vjerno služiti Dubrovačkoj republici i njezinim građanima.¹⁴ U pismu upućenom novom konzulu Poupelquesu na Malti (9. VI. 1766. godine) dubrovački Senat odgovara, da je sa zadovoljstvom primio vijest, da ga je Veliki meštar izabrao za konzula Dubrovačke republike na Malti.¹⁵ Te konzule, birane od Velikog meštra, kao specijalnu vrstu konzula, dubrovački Senat naziva, za razliku od ostalih konzula, — »console deputato« (konzul deputat) Dubrovačke republike na Malti, koji se po izboru, kao i po jurisdikciji razlikuju od ostalih dubrovačkih konzula.¹⁶

Takva izvanredna praksa biranja i imenovanja dubrovačkih konzula na Malti vjerojatno se može opravdati osobitim prijateljstvom i povjerenjem, koje je gajio dubrovački Senat prema osobama koje su vladale na tom otoku, a osobito prema Velikom meštru, koji je bio ujedno i poglavar Ivanovačkog reda, što potvrđuje i činjenica, da se način imenovanja konzula na tom otoku izmijenio godine 1798., dolaskom Francuza, a kasnije Engleza, jer je zadnji dubrovački konzul na Malti Francisco Zaccaria Zamit imenovan (22. XI. 1800. godine) od strane dubrovačkog Senata. Time je opet uspostavljena i prilikom imenovanja dubrovačkog konzula na Malti uobičajena praksa o imenovanju konzula — da konzule imenuje vlada, čije interese on zastupa.

Česte pljačke dubrovačkih brodova bile su u početku djelovanja konzulata najvažnija briga konzula. Tako u pismu upućenom konzulu Filippu Grassu, dubrovačka vlada upozorava konzula, da obrati svu pažnju koja je potrebna za oslobodenje Dubrovčana, njihovih brodova,

eletto in console della serenissima Republica di Venezia, non meno che de loro, mi crederei di mancare a quell' officio di cui vengo onorato se non ne avzasssi con li atti di mia piu umile e rispettosa servitu la notizia all' Eccel. Vostra...«

¹² *Consilium Rogatorum, ser. III. sv. 169., str. 92. » . . . Prima pars est de recognoscendo in consulem nostra Nationis Melita D. Jozeph Crenna nominatum ad Ilm. Ordinis Equestatis Magistro et de commitendo Ecm. Min. Consilio, ut scribat deto consuli...«*

¹³ *Lettere di ponente, sv. 83. str. 10. »... per motivo dell sue gravi indisposizioni, sia stata obligata di rinunciare codesto nostro consolato in mani del Gran Maestro...«*

¹⁴ *ASMM, ser. 92., 3131. str. 1.*

¹⁵ *Lettere di ponente sv. 83. str. 9. »... che Gran Maestro abbia prescelto lei per console della nostra nazione in luoco del sig. Crenna...«*

¹⁶ *Idem, sv. 65. str. 115. (U pismu Senata, koje je upućeno Casilariju, a koji odlazi u posebnu misiju na Maltu, između ostalog stoji i ovo: »... la nazione nostra tiene in Malta secondo il solito un console deputato da Gran Maestro e il presente sig. Poupelques...«*

putnika i tereta.¹⁷ Konzul Grasso javlja (1744. god.), dubrovačkom Senatu, da je zarobljen od tripolitanskih gusara dubrovački kapetan Antun Gjivović, koji je bio opskrbljen potrebnim patentom Republike, te je prema tome imao sva prava, koja mu pripadaju u smislu ugovora Dubrovačke republike i Porte. U pismu dalje napominje, da će sve učiniti, kako bi pomenuti kapetan bio oslobođen.¹⁸

U praksi dubrovačkog konzulata na Malti događalo se, da je Senat obavijestio konzula, da oduzme patent broda (patente di bandiera) i spriječi odlazak iz luke kojem dubrovačkom kapetanu, kao što je bio slučaj i s Markom Mililom, koji je plovio s tuđim patentom. U takvu slučaju dubrovački se konzul obraćao za pomoć Velikom meštru na Malti, jer je od njega morao tražiti dopuštenje da može oduzeti patent i spriječiti odlazak broda, a po potrebi i uhapsiti neposlušnog kapetana.¹⁹ U pismu upućenom konzulu Grassu, pisanom od pomorskog ureda u Dubrovniku (tzv. Magistrato della soprintendenza della navigazione della Republica di Ragusa), obavještavaju se svi konzuli i vicekonzuli da skinu s položaja kapetana, odnosno komandanta broda Pavla Kleškovića, podanika ove Republike, i to, ako je potrebno, uz pomoć vlasti, gdje se brod nalazi, te da mu oduzmu patent broda, naredbu za plovidbu i popis posade. Sve oduzete dokumente konzul je bio dužan dostaviti u Dubrovnik s prvim brodom, koji dolazi s Malte.²⁰

Nije rijedak slučaj da dubrovački konzul po nalogu svoje vlade izvrši neke usluge raznim stranim poslanicima i uglednim ljudima, koji prelaze preko Malte. Tom prilikom ih dubrovački konzul pomaže i savjetuje, ukoliko je potrebno, a tako isto pomaže i dubrovačke kapetane. Kasnije dubrovački Senat vraća konzulu pozajmljeni novac. U koliko konzul nema potrebnu količinu novca, pozajmljuje od dubrovačkih kapetana, kojima onda Senat taj novac vraća prilikom dolaska u Dubrovnik, a prema potvrdi, koju je za tu svrhu izdao konzul. Prilikom vraćanja posuđenog novca dubrovačkom konzulu, Senat je običavao slati neku sumu novaca kao posebnu nagradu za njegov trud, koji je uložio štiteći interese Republike.²¹

Brodovi su za vrijeme svojih putovanja često doživljavali nezgode, bilo od elementarnih nepogoda, bilo od navale gusara ili stranih brodova. Pri dolasku u prvu luku zapovjednik broda davao je o tome opširnu izjavu, a osim toga bivali su preslušani kao svjedoci putnici i članovi posade. Ta su se preslušanja vršila pred vlašću, koja se zvala pomorski konzulat (tzv. consolato di mare), a njegovim funkcionerima davao se naziv sudaca. Uz redovnog suca konzulata prisustvovala je svakom saslušanju i odbor stručnjaka sastavljen od vlastele i građana, kao i dubrovački konzul, ukoliko se ticalo dubrovačkih brodova i pomoraca. Dubrovački kapetan Đorđe Božović, komandant

¹⁷ Idem, sv. 59. str. 154.

¹⁸ ASMM, ser. 69., 3108. str. 1.

¹⁹ Ibidem, str. 84.

²⁰ Ibidem, str. 100.

²¹ Lettere di ponente sv. 59. str. 176.

jednog dubrovačkog broda, dao je izjavu pred pomorskim konzulatom na Malti, kako je njegov brod na putu iz Livorna stradao od nevremena, što potvrđuju i svjedoci s broda.²²

U pismu upućenom konzulu Grassu Senat ovlašćuje konzula, da posreduje u svim ugovorima o prijenosu tereta, koji sklapaju dubrovački kapetani i vlasnici robe. Od tog posredovanja konzuli su imali prihod u visini od 2% od vrijednosti tereta.²³ Pomoć dubrovačkih konzula prilikom sklapanja ugovora o prijevozu tereta, bila je od velike važnosti za dubrovačke pomorce, jer bi mnogi brod ostao duže vremena bez tereta, da se nije dubrovački konzul zauzeo i pronašao teret za brod i pomogao sklopiti ugovor o prijevozu. Svi ugovori o prijevozu, koji nijesu bili učinjeni uz pomoć konzula, nijesu bili valjani, a to stoga što je jedino na taj način konzul mogao imati uvida u rad dubrovačkih kapetana.²⁴

Dubrovački brodovi su često uz teret prevozili i putnike, obično u manjem broju. Za te putnike, dok bi se nalazili na dubrovačkim brodovima, zauzimala se Dubrovačka republika i štitila ih preko svojih konzula, a to iz razloga, da se ne bi zamjerila državi, koje su to podanici, a ujedno i zato da bi uvjerala trgovce u sigurnost plovidbe dubrovačkim brodovima. Ta zaštita je bila veoma važna, jer su u XVIII. stoljeću razni gusari plijenili trgovačke brodove i odvodili posadu u ropstvo. Tako su se i Maltežani bavili gusarstvom i plijenili turske brodove, a isto su tako postupali i Turci s brodovima Maltežana. Ti su Turci dolazili s obala sjeverne Afrike. Koliko i kako se zauzimala Dubrovačka republika za strane putnike na svojim brodovima, najbolje ilustrira slučaj dubrovačkog kapetana Stefana Marassija, koji je krenuo 28. IV. 1746. godine svojim brodom iz Smirne za Tunis s teretom vina. Na brodu su bila ukrcana 4 Turčina, koji su putovali za Tunis. Za vrijeme putovanja brod se zaustavio uslijed jakog vjetera u vode otoka Lampeduze, koji se otok nalazi nedaleko Malte. Dolaskom na otok Lampeduzu, ti su se Turci iskrcali na obalu bez dopuštanja kapetana dubrovačkog broda, te su bili uhvaćeni od naoružanih gusara s gusarskih brodova, koji su pripadali otoku Malti, a nalazili su se u to vrijeme usidreni kod otoka Lampeduze. Bezuspješne su bile sve intervencije kapetana dubrovačkog broda, pomenutog Marassija, da se ti Turci puste, te su dospjeli u ropstvo malteških gusara. Iako se dubrovački konzul žestoko borio, da ih spasi iz ropstva, bilo je odlučeno, da se oni imaju prodati u ropstvo, jer je sud stao na gladište, da zastava broda štiti samo putnike, dok se nalaze na brodu, a ne i na kopnu. Konzul Grasso, konačno je uspio, prema uputama, koje je dobio od dubrovačkog Senata, da uz pomoć Velikog meštra s Malte otkupi ta 4 Turčina uz istu cijenu, za koju su bili prodani u ropstvo. Ovi su Turci kasnije, brigom dubrovačkog konzula Grassa upućeni u Tripolis brodom du-

²² ASMM, ser. 69., 3108. str. 81.

²³ Ibidem, str. 46.

²⁴ Ibidem, str. 47.

brovačkog kapetana Frana Orebića. Sve troškove, koje je prilikom otкупа i opreme tih Turaka imao dubrovački konzul, nadoknadila mu je, prema poslatim obračunima, Dubrovačka Republika.²⁵

Poslije smrti konzula Grassa, koji je umro koncem 1754. godine, došao je za dubrovačkog konzula na Maltu Giuseppe Crenna, koji je bio ujedno i konzul Venecije. U to vrijeme na Malti su se od vremena na vrijeme oboružavali i krcali posadu brodovi za borbu protiv Turaka, a na te brodove su se javljali i Dubrovčani. Dubrovačkoj republici je bilo u interesu, da se ne zamjeri Porti, te je pisala Velikom meštru na Malti, da zabrani pripadnicima ove Republike primanje na takve brodove, a konzulu Crenni, da ne dopusti takvo ukrcavanje. U slučaju potrebe bio je konzul ovlašten, da neposlušne Dubrovčane zatvori.²⁶

Dubrovačka republika bila je od svojih konzula tačno obavještavana o kretanju dubrovačkih brodova, jer su konzuli imali dužnost da redovno javljaju Senatu o dubrovačkim brodovima, koji dolaze i odlaze s Malte. Tako nalazimo kod konzula Crenne prilog pisma od 13. III. 1757. godina o kretanju dubrovačkih brodova za vrijeme od 13. VII. 1756. g. do 2. III. 1757. g.²⁷ Iz tog se priloga vidi da je na Maltu u to vrijeme došlo 26 brodova. Ti su brodovi plovili u raznim pravcima, a najviše za Zapad.²⁸ U tim izvještajima o kretanju brodova tačno je naznačeno, kad je brod stigao i kad lje isplovio, u kojem pravcu je otplovio i koji teret je nosio. Iz jednog drugog izvještaja o kretanju brodova za vrijeme od 18. I. do 25. XI. 1756. g. vidimo da su ukupno bila na Malti 42 dubrovačka broda.²⁹ Kako iz tih izvještaja vidimo, otok Malta bio je za dubrovačku trgovinu samo prolazna stanica na putu za razne zemlje Sredozemnog mora, a tek sekundarno trgovačko tržište.

Sva pisma, koja su bila slata od upravitelja konzulata iz sjeverne Afrike, preko Malte za Dubrovnik, trebalo je da budu dezinficirana zbog zaštite od bolesti. Prilikom dezinfekcije pisma su bila često oštećivana, jer se vršila dezinfekcija u posebnom uredu, koji se brinuo o zdravlju na Malti.³⁰ Da bi se pisma sačuvala od oštećenja, prilikom otvaranja pisama intervenirao je dubrovački konzul, koji je svojim prisustvom uspio sačuvati mnoga važna pisma od oštećenja. To je bilo od velike važnosti za Senat, koji je iz pisama crpio glavne podatke za vođenje svoje vanjske politike.³¹

Kako smo već prije spomenuli, konzul Crenna zahvalio se na dužnosti konzula Dubrovačke republike na Malti, i to na ruke Velikog

²⁵ Ibidem, str. 51. i 60.

²⁶ Lettere di ponente, sv. 65, str. 18.

²⁷ Izvještaj je glasio »Nota dei bastimenti nazionali che capitarano in questo porto di Malta«.

²⁸ ASMM, ser. 69., 3108. str. 109.

²⁹ Ovaj je izvještaj glasio: »Estrato del libro consolare de bastimenti Ragusei approdati in questo porto di Malta e loro partenza«.

³⁰ Ured se zvao: »Magistrato detinato alla vigilanza della salute — Malta«.

³¹ ASMM, ser. 69., 3108. str. 10.

meštra, a isti je Veliki meštar izabrao za novog dubrovačkog konzula na tom otoku Antonija Poupiequesa, što dubrovački Senat potvrđuje pismom od 9. VI. 1766. godine.

Za vrijeme rada tog konzula bio je poslan u izvanrednu misiju Giorgio D'Elia Casilari, i to zbog napada na brod kapetana Ljubibratića od strane nekog malteškog gusarskog broda. Tom prilikom bilo je naređeno konzulu na Malti, da u svim stvarima povodom slučaja kapetana Ljubibratića zavisi od Casilarija.³² Prilikom odlaska na specijalni zadatak takovi izvanredni poslanici dobijali su upute tzv. *commisione*. U tim uputama tačno je bio označen zadatak i svrha puta. U pismenoj uputi, koja je data Casilariu, naznačeno je da je konzul Poupieques pisao Republici već 4 pisma u pogledu slučaja kapetana Ljubibratića, ali kratko i bez određenosti, koje su potrebne u ovakvim slučajevima.³³

Konzul Poupieques imao je na Malti i svog vicekonzula, koji je radio po njegovim uputama, a zvao se Giuseppe d'Andrea. Pismom od 11. III. 1771. g., konzul obavještava Senat, da je upoznao svog vicekonzula sa svim upustvima i zapovijedima, koje je izdao Senat.³⁴ Vicekonzul je obično pomagao konzulu u njegovim poslovima i brinuo se oko opskrbe dubrovačkih brodova potrebnom hranom. Vicekonzule je u načelu imenovao sam konzul. Ta se praksa izmjenila kasnijim razvojem konzularne službe time, što je imenovanje vicekonzula od strane konzula moralo biti odobreno od strane dubrovačkog Senata, bez kojeg odobrenja imenovanje vicekonzula nije imalo nikakvu praktičnu vrijednost. To je bilo izričito naređeno svim konzulima Dubrovačke republike, koji su djelovali na području Sredozemnog mora, posebnim cirkularnim pismom od 14. VIII. 1791. godine, a odnosilo se i na one vicekonzule, koji su bili imenovani i prije tog cirkularnog pisma.³⁵

Pored ostalih poslova, koje je vršio konzul Poupieques na Malti, nalazimo i na predaju osuđenih Dubrovčana, da veslaju na malteškim galijama. Pomenutom konzulu dubrovački Senat upućuje dana 15. VI. 1780. g. pismo ovog sadržaja: »Kako su od ovdašnjeg suda osuđena tri ili četiri mladića da veslaju na stranim galijama mnoge godine ili za cijeli život, nalažemo Vam, da razgovarate s nadležnim na otoku Malti, da bi ti osuđeni mogli biti primljeni na tamošnje galije. Ujedno nam javite gdje i kada ih imamo poslati«. U pismu od 26. VIII. 1780. g. isti konzul odgovara dubrovačkom Senatu, da je Veliki meštar Malte odmah pristao da primi na malteške galije osuđene mladiće, te da ih

³² Idem, ser. 92., 3131. str. 3.

³³ Lettere di ponente, sv. 69. str. 10. U uputama Casilariju se nalazi i ovo o konzulu Poupiequesu: »Non puo essere egli persona di conto a considerazione e c'e chi dice d'esser anche mal impiegata«. Iz tog se vidi, kakvo je mišljenje imao često Senat o konzulu na Malti, koji je bio biran od V. meštra.

³⁴ ASMM, ser. 92., 3131. str. 8. i 10.

³⁵ Lettere del officio della navigazione, ser. 56., pod ser. 12., knj. VII. str. 49. »... facciamo la presente per dirle, che Ella si contenti comunicarci tutti i Viceconsuli da lei nominati fin ora e che all' avvenire nominasse per che possono da noi essere approvati, senza la qual approvazione noi intendiamo, che sia nulla e di nessun valore la nomina...«

Senat može poslati prvim brodom. U istom pismu konzul napominje Senatu, da je potrebno u popratnom pismu, kojim se šalju osuđeni, naznačiti, za koje vrijeme su osuđeni, kako bi se znalo, kada se imaju iskrcati i vratiti natrag u Dubrovnik. Konzul također stavlja do znanja Senatu, da i napuljski kralj šalje osuđene da veslaju na malteškim galijama. Na osnovu pomenutog pisma konzula, osuđeni mladići dovedeni su na Maltu dubrovačkim brodom kapetana Pavla Pavlovića i izručeni tom konzulu, koji ih je predao komandantu galija dana 9. VIII. 1781. g.³⁶ Prilikom preuzimanja osuđenika, komandant galija dao je konzulu posebnu potvrdu, ovjerovljenu pečatom i potpisom, kojom potvrđuje primitak osuđenih na galije. U toj potvrdi komandant se obavezuje, da da će osuđenike odmah pustiti s galija, ako budu od dubrovačkog suda pomilovani prije isteka određene kazne. Sve troškove koje je konzul imao prilikom primanja i predaje tih osuđenika (za hranu, čuvanje, karantenu i sl.), prema dostavljenom popisu troškova, nadoknadio bi konzulu dubrovački Senat.³⁷ Dolaskom Francuza na Maltu 1798. g. prestaje rad dubrovačkog konzula na tom otoku, a time i upućivanje osuđenih Dubrovčana na malteške galije. Poslije ponovnog uspostavljanja dubrovačkog konzulata na Malti 1800. g. ne obnavlja se praksa upućivanja osuđenih na galije.

Djelovanje konzula Poupelquesa prestalo je dolaskom Francuza na Maltu 1798. g., jer su mu Francuzi zabranili vršiti konzulske dužnosti. U pismu upućenom Senatu 23. VI. 1798. g. taj konzul javlja Senatu, da je postao francuski građanin, te da mu zakoni Francuske zabranjuju služiti drugom suverenu, ali on ipak uvjerava Republiku, da će i dalje raditi privatno za interese Republike, njezinih kapetana i trgovaca.³⁸ Poslije toga nastao je jedan kratak period, u kome nije bilo dubrovačkog konzula na Malti. Taj je period trajao oko dvije godine.

Dolaskom Francuza nastala je rasprava između Dubrovačke republike i guvernera Malte, komandanta Bella, jer je ovaj htio da bude dubrovački konzul na Malti Antonio Regnand. Dubrovački Senat se ograđuje od izbora nepoželjnog konzula, pa u pismu upućenom komandantu Bellu navodi, da okolnosti i politički razlozi ne dopuštaju, da se još riješi to pitanje izbora konzula.³⁹ Konačno se Senat odlučio i izabrao (1800. g.), za svog konzula na Malti Francesca Zaccarija Zamita, Maltežanina, koji je vršio tu dužnost sve do pada Republike.⁴⁰ U pismu upućenom Senatu dana 17. III. 1801. g. konzul Zamit javlja, da je pre-

³⁶ Lettere di ponente, sv. 110. str. 62.

³⁷ ASMM, ser. 92., 3131. str. 29.

³⁸ Ibidem, str. 69. U ugovoru sklopljenom između Napoleona i ivanovačkog reda na Malti, u čl. 10 stoji: »Tutti consoli stranieri cesserano le loro funzioni, e leverano le armi, che sono sopra l'loro porte, finatantoche non avranno ricevuto le lettere credenziali del loro governo per continuare il loro servizio nella città di Malta, che e divenuto porto della Republica Franceze«.

³⁹ Lettere di ponente sv. 135. str. 131.

⁴⁰ Idem str. 167. »... abbiamo creduto di eleggere per nostro console a Malta un nazionale Maltese per nome Francesco Zaccaria Zamit, a preferenza d'ogni altro nostro Nazionale sperando che Ella gradira questo scelto piu d'ogni altro...«

dao svoje kredencijale i patent guverneru Pigotu. Taj Pigot bio je engleski guverner na otoku Malti, jer se u međuvremenu promijenila vlast na tom otoku.⁴¹

O borbi između Engleske i Francuske, o važnim političkim događajima, kao i o sudbini Malte, davao je konzul Zamit Dubrovačkoj republici neprocjenljiva obavještenja. Pismom od 15. XII. 1801. g. javlja Senatu, da je doznao po sadržaju jednog pisma, koje je došlo iz Londona, da Englezi ne namjeravaju napustiti otok Maltu.⁴² Konzul Zamit je tačno obavještavao Senat o svim događajima i kretanjima engleskih brodova, kao i o dolasku engleskih trupa na Maltu. Taj konzul, kao i svi dosadašnji konzuli na Malti, šalje Senatu popis (notu) brodova, koji su došli s teretom na taj otok u vremenū od 14. XII. 1804. g. pa do 13. II. 1805. g. Kroz to vrijeme došlo je 11 brodova, što nesumnjivo pokazuje, da je dubrovačka trgovina još u to vrijeme bila jako razgranata, usprkos teškoćama, koje su pravile slobodnoj plovidbi velike sile. U vremenu od 23. IV. 1805. g. pa do 25. VII. 1805. došlo je na Maltu 9 brodova; od 11. VIII. 1805. g. do 29. IX. 1805. g. došlo je 15 brodova, a od 14. X. 1805. g. do 16. XII. 1805. g. došlo je 9 brodova. Ti su brodovi većinom dolazili iz Gibraltara, Barcelone, Vila Franca i Konstantinopola.⁴³ Zadnje pismo konzula Zamita potječe iz Malte 9. IV. 1806. godine.

Dubrovački Senat obavještavao je o pojedinim važnim pitanjima sve konzule posebnim cirkularnim pismom (tzv. circolare ai consoli, ili circolare per li consoli). Ta cirkularna pisma sadržavala su i razne naredbe svim konzulima, a često su se odnosila na konzulate u zapadnom ili istočnom dijelu Sredozemnog mora. Cirkularnim pismom od 7. VIII. 1756. g., Senat upozorava konzula na glavu IV. i XII. naredbe o plovidbi («Regolazione delle nostra navigazione»), u kojima se određuje, da nije dopušteno kapetanima i vlasnicima brodova krcati više od od 1/3 posade, koji nijesu Dubrovčani, uključujući tu i pilota na brodu, pod globom od 100 cekina. U tom cirkularu također upozorava Senat konzule, da treba svaki konzulat da ustroji knjigu nazvanu ruolo (spisak), u kojoj će se voditi registar svih promjena kod posade na brodu, kao i eventualne promjene na samom brodu.⁴⁴ Posebnim cirkularnim pismom od 24. VIII. 1802. g. upozoravaju se konzuli, da obavijeste sve kapetane, kako prema odluci Senata mogu ploviti Crnim morem, jedino se moraju prethodno javiti konzulu Chiricu u Carigrad, koji će im dati potrebna uputstva i dokumente za to putovanje.⁴⁵

Dopisnici su Republike djelovali i pored toga, što je postojao konzulat na Malti, pa su pored konzula obavještavali Senat o traženim podacima. To vjerojatno iz razloga, da bi Senat mogao provjeriti točnost i isinitost podataka, koje šalju konzuli. Među raznim pismima s

⁴¹ Acta SMM, ser. 15,597. str. 1.

⁴² Ibidem, str. 3.

⁴³ Idem, ser. 15., 587. str. 29.

⁴⁴ Lettere di ponente, sv. 84. str. 43.

⁴⁵ Idem, sv. 137. str. 144.

Malte nalazimo i razne zahvale Dubrovačkoj republici i njenim kaptanima za učinjene usluge, kao i molbe za pomilovanje osuđenih na galije.

Malta ostaje u povijesti dubrovačkih konzulata, kao jedna od karika dubrovačke trgovine, a rad dubrovačkih konzula na tom otoku nesumljivo je pridonio jačanju dubrovačke trgovine i proširenja njena na zapadne dijelove Sredozemnog mora.

Résumé

LE CONSULAT DE DUBROVNIK À MALTE

Peu de temps après que Malte ait nommé son consul à Dubrovnik en 1743, on mentionne le consulat de Dubrovnik dans la même île où il a fonctionné sans interruption depuis 1744 jusqu'à la chute de la République. Pendant cette période les intérêts de la République étaient représentés par quatre consuls d'origine maltaise, qui, avant leur nomination, s'étaient distingués par leur activité en faveur des intérêts de la République. En dehors de la fonction de consul de Dubrovnik ces personnalités exerçaient encore d'autres fonctions. Filippo Grasso et Giuseppe Crenna étaient également consuls de la République de Venise, et Antonio Poupielques était également capitaine du port de Malte.

Le Sénat de Dubrovnik élisait, en principe, ses consuls par concours, à la majorité des voix. Cependant, les consuls de Dubrovnik à Malte étaient nommés par le Grand Maître de l'ordre avec l'agrément ultérieur du Sénat de Dubrovnik. A la différence d'autres consuls, le Sénat de Dubrovnik appelait les consuls, nommés par le Grand Maître de l'ordre, «console deputato», consuls députés de la République de Dubrovnik à Malte. La méthode de la nomination du consul de Dubrovnik à Malte a été changée en 1798, avec l'arrivée des Français et plus tard avec celle des Anglais de telle manière que le dernier consul de Dubrovnik à Malte, Francisco Zaccaria Zamit a été nommé par le Sénat de Dubrovnik. Une telle pratique dans la nomination d'un consul de Dubrovnik à Malte peut probablement être justifiée par l'amitié et la confiance que le Sénat de Dubrovnik réservait au Grand Maître, en tant que chef suprême de l'ordre johanite. Ce qui est également confirmé par le fait que le mode de nomination du consul a été changé avec l'arrivée des Français et des Anglais.

Pour Dubrovnik, Malte est, avant tout, un lieu de passage sur la route de la mer Méditerranée et accessoirement seulement un centre de commerce. Ce rôle de Malte dans le commerce de Dubrovnik se reflète également dans le travail des consuls de Dubrovnik, dans la même île. Leur activité consiste en majeure partie dans l'aide fournie aux bateaux de Dubrovnik, dans la protection des voyageurs étrangers sur ces mêmes bateaux, ainsi que dans toutes les occasions où il s'agissait des intérêts des bateaux et du commerce de Dubrovnik. Grâce à sa situation, Malte était pour le Sénat de Dubrovnik également une source d'informations politiques très importante. Les consuls de Dubrovnik envoyaient, de l'île de Malte au Sénat, des renseignements précis sur l'arrivée et le départ des bateaux de la République. Le plus grand nombre de lettres, envoyées de l'Afrique du Nord, étaient adressées au Sénat de Dubrovnik par l'intermédiaire du consul de la République à Malte. Les citoyens de Dubrovnik, condamnés aux galères sur des bateaux étrangers par les tribunaux de Dubrovnik, étaient transmis par les consuls de Dubrovnik à Malte aux galères maltaises.

Le travail des consuls de Dubrovnik à Malte a contribué sans aucun doute au renforcement du commerce de Dubrovnik et à son extension dans les parties occidentales de la mer Méditerranée.